

Francesc P. Briz

LA PERERA
DE MISÈRIA

Edició d'A. Munné-Jordà

LA PERERA DE MISÈRIA

Col·lecció NITROS MÍNIMA

«La perera de misèria» va aparèixer publicat per primer cop a Lo Gay Saber, Barcelona, NOM. XVI el 15 d'octubre de 1868, subtitulada «Llegenda popular» i signada T. de C.D.

Edició digital: maig de 2021

© d'aquesta edició: El Biblionauta
© del text: hereus de Francesc Pelai Briz
© de l'edició: A. Munné-Jordà, 2021

Maquetació i disseny: El Biblionauta

ELBIBLIONAUTA
www.elbiblionauta.com
info@elbiblionauta.com

Aquest conte és una edició no venal per als subscriptors de l'associació cultural elbiblionauta.com. Res t'impedeix tornar a vendre'l ni compartir-lo amb altres persones, és clar, i no podem fer res per evitar-ho. No obstant això, si t'ha agradat i creus que val la pena, recomana als teus amics que el comprin. Al cap i a la fi, no és que tingui un preu exageradament alt, oi?

La perera de misèria

I

Una vegada era una velleta que es deia Misèria i que passava la seva trista vida en un poblet de muntanya. Captant de porta en porta es guanyava el pa que la mantenia. Tenia tant de vella, que tothom l'hauria feta del temps de la nostra mare Eva. El poblet on estava era voltat d'erms i pelats, la seva caseta amb clarianes en el sostre, esquerdes a la paret i ulls a la porta; un gos magre com el nom que duia, que era el de Bastó, la seguia pertot arreu, portant a la boca un cistellet on s'anaven arreplegant les almoines, cistellet que moltes vegades tornava buit a casa de la seva mestressa.

Amb tot, de llei és dir que, més que fos pobra, tenia un trosset d'hort i plantada enmig una perera, perera de tan regalat fruit, com no n'hi hagués en el món altra de millor. Així és que altre gust de més preu no coneixia en la terra la pobra Misèria, que el d'assaborir la pastosa carn de les saonades peres del seu abundós arbre fruiter. Per mal fat de la pobra vella, el gust seu també el tenien els xicotets de l'encontrada i això feia que fossin més d'un a donar l'abast a les peres de l'hort. Per això Misèria quan venia la tardor anava a captar sense el gos, perquè aquest, quedant-se a l'hort, no perdés d'ull les cobejades peres. Molt se'n dolia la bona vella, i també el gos, de passar tot el sant dia sense oir aquest la tosseta de Misèria i aquella la fressa de Bastó; però què hi havia de fer si la guarda del fruit demanava a l'un o l'altre d'ells dos!

II

Ara bé, veu's aquí que un hivern fred, fred com un cos sense ànima, va començar a gelar amb tant seguit afany que fins les pedres s'esberlaren, els corbs moriren de fam i llops i llobes apilotats fugint dels

boscós baixaven a les viles esglaiant tothom amb els seus feréstecs udols. Els del poblet de Misèria foren els que més van sofrir: ella i el seu pobre Bastó patiren molt més, encara, que els altres.

Una tarda que el vent queia bambolejant i el vent xiulava, mentre tots dosets, apretats l'un amb l'altre, en un racó de la cabana s'escalfaven, tot d'un plegat van sentir trucar a la porta.

Cada vegada que això succeïa, Bastó lladrava a tot lladrar, ensenyant els queixals i estarrufant el pèl, i això perquè creia que eren, els que trucaven, aquells que els prenien les peres. Aquella tarda, al revés, s'alçà tot quiet i, remenant la cua, flaira que flairarà, cap a la porta va atansar-se.

—Per amor de Déu! —digué des de la banda de fora una veu planyívola—, obriu, obriu a un pobre home que mor de fred i de fam aquí a fora.

—Aixequen la balda! —cridà Misèria—. No vull que sigui dit que jo, amb un temps tan endimoniat com fa, he deixat fora la porta un germanet, un bon home de Déu!

El foraster es ficà dins de la cabana. Presentava ésser més pobre i més vell que Misèria: una jupa i un tros de calces, tot això espellifat, mig tapaven les seves carns morades pel fred.

—Seieu —li digué Misèria—. Haveu topat una mala casa, és a dir una casa pobra; amb tot, com jo pugui, no us n'anireu sense rebre tota la part de socors que li sia permès donar-vos a la meva pobretat. Escalfeu-vos de primer.

I en dir això tirà una mica de llenya a la llar, i els tres darrers rosegons de pa que hi havia sobre un tinell passaren a mans de l'hoste. El foc s'encenia, el vell menjava i cosa de veure era com Bastó li llepava els peus mentre això feia.

Havent sopat, Misèria el feu jeure sobre el jaç de palla i el cobrí amb un tros de flassada tota feta una arna. Ella dormí aquella nit sobre una cadira, que, a cada becaina de la mestressa, es bellugava i cruixia.

L'endemà, Misèria fou la primera que va deixar el son.

—No tinc res —pensava—, com ho farà el meu hoste? Haurà de dejunar. Bah!, bah! Anirem a captar i molt serà que no caigui algun bocí al cistellet de Bastó.

Feia un sol! No es podia demanar més. Misèria es girà per anar-se'n cap a la porta i veié el seu hoste dret i disposat a eixir de la cabana.

—Com! Us n'aneu? I per què? —li preguntà.

—Ja he acabat la meva tasca —respongué el desconegut— i ja és hora que en vagi a donar compte al meu Mestre. Jo no soc el que semblo; soc sant Pere i enviat de Déu per veure com i de quina manera es fa la caritat aquí a la terra. He trucat a la porta del ric i no m'ha respost, sols tu has tingut compassió de mi, essent així que tan necessitats érem l'un com l'altre. Déu et tornarà el bé que m'has fet. Demana el que vulguis i et serà atorgat.

Misèria va fer el senyal de la creu i s'agenollà.

—Tu ets massa pobra per a no tenir necessitats —va afegir el sant—. Demana què vols?

Misèria no deia res.

—Vols una masia, amb el graner ple de gra i bona llenya per a escalfar-te? Vols diners? Vols lluir en el món? Vols ésser princesa, reina? Demana.

Misèria feu anar el cap de l'un cantó a l'altre.

—Un sant com jo no pot quedar en deute amb una velleta que tan de grat l'ha rebut. El no demanar-me res, quasi em fa creure que no ets el que em pensava. Tindràs l'orgull dins del cos, potser?

Misèria respongué:

—Ja que a la força ho voleu que demani, crec i demanaré. Tinc una perera a l'hort, i els xicots del voltant se'n mengen les peres. Per guardar-les, amb molt greu de la meva ànima, he de deixar aquí solet tot el sant dia el pobre Bastó, que s'enyora. Feu que tothom que pugui a l'arbre no en pugui baixar fins que jo li ho digui.

—Amén —digué el sant.

Després beneí la vella i feu el seu fet.

III

La benedicció de sant Pere bona sort va dur a la pobra Misèria, puix des d'aquell dia mai no trobà l'armari buit.

Després de l'hivern vingué la primavera, després de la primavera l'estiu, i darrere l'estiu la tardor.

Misèria eixí amb Bastó.

Els xicotets del poble la veieren eixir i, puix que la perera es quedava sense guarda, corregueren a enfilem-se a l'arbre; les peres de tan plenes lluien com si fossin envernissades. Boca, butxaques, pitrera, tot se n'omplí de fruita la canalla; però arribà el moment de baixar, i qui baixa? No pas ningú.

A la nit, quan tornà Misèria, els hi deixà bona estona, i encara, quan per la seva gràcia i voluntat li fou avinent deixar-los fugir, permeté que Bastó els corregués bon tros al darrere. Mai més no hi tornaren: Misèria i Bastó des d'aquell dia es cregueren lliures de maldecaps.

Era a les darreries de la tardor, quan, un matí que Misèria s'escalfava amb els raigs del sol, al costat del portal de la seva cabana, sentí una feble veu que així la cridava:

—Misèria! Misèria! Misèria!

Misèria en sentir-la començà de tremolar, i el gos, en voleu d'udols? Semblava que hi hagués un mort a la casa.

Ella es va tombar cap a un costat i veié un home alt i magre, groc i vell, vell com un rebesavi. Aquest vellet duia una dalla al coll.

Misèria va conèixer que aquell home era la Mort.

—Què voleu, home de Déu? —Misèria li va preguntar—. Què veniu a fer amb aquesta dalla?

—Vinc a fer el que em pertoca. Ja ha arribat el teu darrer moment. Misèria, vine amb mi, que ja n'és hora.

—Ai bo! Sí?

—Sí. Pots estar-ne ben contenta, perquè vella i pobra com ets, quasi és voler-te mal el deixar-te viure.

—No soc ni tan pobra ni tan vella com creieu. Tinc pa a l'armari i foc a la llar. El dia dels innocents faré noranta-cinc anys. Tinc bones cames, seny clar i vista fina... No em puc donar per vella.

—Bah!... Estaràs millor del que estàs aquí, a l'indret on jo et portaré.

—Un sap el que deixa i no el que trobarà —respongué amb adolorida veu la pobra Misèria—. I d'altra banda el pobre Bastó també m'enyoraria... Què voleu que faci el pobre tot solet aquí al món?

—Bastó també vindrà amb tu... vaja!

Misèria sospirà.

—Almenys deixeu-me endiumenjar, perquè no fos que la gent de l'altre món, veient-me espellifada, em donés una mala acollida.

La mort s'hi va avenir.

Misèria es va posar les faldilles de blauet, el gipó de columbriana, les espadenyes amb veta blava, els mangots amb sivella de plata i la caputxeta blanca. Tot això no era pas nou, però tampoc no era vell. Tot acabant-se d'abillar, com que estava de cara a la porta va adonar-se de la perera i li esdevingué un pensament que li feu pujar la mitja rialla a la punta dels llavis.

—Mentre m'acabo de vestir, voldríeu fer-me un servei, bon home? —va dir a la Mort—. Pugueu a la perera i colliu-me les tres últimes peres que hi queden; me les menjaré pel camí.

—Bé —va respondre la Mort, i pujà a la perera.

Cull les peres, va per baixar. Que és cas! No pot.

—Ep! Misèria, ajuda'm a davallar: jo crec que aquest arbre maleït està embruixat.

Misèria eixí al llindar de la porta.

La Mort no feia altra cosa que forcejar per baixar de l'arbre; però si gros era l'afany d'ella a fugir de l'arbre, més cobejós estava encara aquest d'empresonar la Mort amb les seves nuades branques. Tantes i tals eren les coses que feia la Mort, que Misèria no pogué menys d'esclafir una rialla.

—A fe de no-res, t'ho dic, no duc cap pressa per anar al Paradís! Bé estàs aquí penjada. Queda-t'hi. No seré jo qui te'n tregui. La gent del món bé m'ho haurà d'agrair.

I Misèria, tot dient això, tancà la porta i deixà la Mort espeternegant dalt de la Perera.

IV

Al cap d'un mes de tot això, tothom del poble es meravellava en veure que ningú d'allí, ni dels encontorns, es moria. Passà l'altre mes i encara va créixer la sorpresa, tant més quan llavors es va saber que altre tant passava en els més llunyedans verals, pobles i viles. Quan acabà l'any, fou meravella pertot arreu el que havia començat a ésser-ho en el poblet de Misèria. Ningú en tot el món havia mort en quinze mesos. Els malalts guarien tots sols, sense que els metges poguessin entendre com ni

per què tornaven a la salut: si bé cal confessar que no per això deixaven de dir pertot arreu que ells eren els que amb encertat remei havien tornat a bon ésser els seus malalts.

Un altre any corregué sense cap difunt; ja podeu pensar les festes i jocs que es feren per celebrar tan lloable esdeveniment. La terra ja no era un exili; tothom era immortal. Tothom menjava i bevia fins a no poder més. Els vells golafres no daven repòs a les dents; prou sabien que se'n podien riure, de les feridures i altres malalties que aviat sols es conegueren de nom. Però amb tantes festes com es portaren a bona fi, ni el més xic record hi hagué per a Misèria, la qual era la causa de tot aquell bé de Déu. Però ningú no ho sabia, puix ella s'ho callava; i a més, qui s'ho hauria cregut? No pas ningú.

Això va anar de bé a millor, fins que ja foren passats trenta anys; any ençà any enllà. Passats que van ésser aquests, no fou gens estrany que hi hagués vells de cent vint i cent trenta anys. Cecs els més, coixos molts, sords alguns, ximples els altres, arrugats, cecs, febles, tremolosos tots, començaren a trobar que la immortalitat no era pas una cosa tan bonica com els havia semblat trenta anys enrere i no foren pocs ni gaires els que començaren a enyorar-se de la Mort.

No havent-hi morts, no es coneixien els testaments, no hi havia hereus i la novella descendència no tenia seva ni una malla; tots els béns pertanyien de dret als rebesavis, que no se'n podien pas gaudir.

Els reis arribaren a repapiejar i així les lleis no foren gens temudes, ni els governants més respectats.

Sabent que no es moria ningú, tenint per cert que a l'infern no hi van sinó les ànimes dels que es moren, és debades assegurar-vos que ningú no tenia escrúpols de fer allò que abans se'n deien pecats i fins crims. Però, això sí, de tots els crims, el més cabdal no es podia pas executar: fins els més deixats de la mà de Déu ni per a satisfer una venjança no podien matar ningú. Per més dolentes que fossin les nafres, tothom se'n guaria. Per altra banda, en els codis no hi havia pena de mort; no es deixava tampoc cridar «Visca el rei!», puix tothom ja sabia que era immortal.

No hi ha medalla sense creu; també el món començà a omplir-se tant de gent que, aquell, ni li podia donar cabuda, ni menys nodrir-la. Vingué un any de secada i haguéreu vist el major nombre anar pels

campes, espellifats, sense teulat on recollir-se i morts de gana, maleir el jorn aquell en què la gent perdé la que ells llavors anomenaren gràcia de poder-se morir per la més petita malaltia.

Si Misèria hagués pogut capir aqueixa fi, de segur no hauria pas allargat un semblant estat de coses, més que per fer-ho hagués hagut de perdre la vida. Però com que ella ja estava feta a patir des de molts anys, no s'adonava que patissin els altres. Per altra banda, amb aquests anys que li havien caigut al damunt, ja quasi no hi veia i fins estava leri-leri de perdre l'esma de tot quant al seu entorn passava.

Llavors fou quan la gent començà a cercar la Mort amb el mateix afany amb què abans tractaven de fugir-ne. Llavors s'inventaren les metzines més malèvoles; i amb elles sols s'obtingué aixafar els cossos, però no matar-los. S'aprofità tota ocasió per a fer llargues i horroroses guerres, les nacions s'hi tiraren de cap; però, tot malmetent-se, no pogueren per això deixar despulat de la vida un sol home.

Es congregà un gran nombre de gent, que se'n digué la *confraria de la mort*, la qual confraria tenia per sol objecte cercar un camí que portés a l'altre món; i amb tot i que savis de tots colors hi treballaven (i en dir de tots colors vull dir blancs, negres, grocs i morens), no pogueren trobar remei pel que volien. Fins es donaren deu milions al qui el trobés, i encara que molts metges foren els que en tractaren, omplint-ne molts fulls, cap d'ells n'eixí amb èxit i veritable resultat.

Era un mal, aquell, més temut que el mateix diluvi, perquè en aquest la mort podia ésser terme consolador de les dolors i de les angúnies per quants s'ofegaven, quan ara no es veia terme ni fi, no ja guaridor, però ni tan sols consolador de tan crua agonia.

V

Ara bé, per aquell temps i en un poble d'aquells voltants hi havia un metge molt savi que quasi sempre parlava en llatí i que ningú no sap per què s'anomenava Mostassa. Era un home que havia, en altre temps, mort molta gent i que ara, no podent matar ningú, tot s'amagria de tan desconhortat com estava.

Una tarda, veu's aquí que passà per la vora de l'hort de Misèria i sentí una veu planyívola i congoixosa que així anava dient:

—Oh! Qui m'alliberarà a mi, el qui deslliurarà la terra de la immortalitat, que és cent voltes pitjor que la mateixa pesta?

El savi doctor alçà els ulls, llambregà i sentí esbategar el seu cor amb la força redoblant; havia vist i reconegut la Mort.

—Ah! Ets tu, amiga meva! Feia temps que no t'havia vist! *Quid agis in hac piro* penjada?

—No res, doctor Mostassa, i és per això que em planyo —va respondre la Mort—. Deu-me la mà perquè en pugui baixar.

El bo del doctor li va allargar la mà, però veu's aquí que per compte de baixar la Mort, al revés, encara s'hi va quedar el metge: la perera l'empresonà de mala manera amb el seu brancatge i, vulgues que no, hagué de fer companyia a la seva vella amiga.

El doctor cada vespre tornava al poble a entrada de fosc, i com que ni aquell jorn, ni l'altre, ni el de més enllà, ningú no el va veure, començà a córrer la nova que el metge s'havia mort. Era la primera persona que faltava en el poble de trenta anys ençà. El van posar als diaris, pels cantons: no res.

Era que s'hagués mort? Hauria tingut, ell, la sort d'ésser el primer de trobar la manera de sortir del món?

Tots els del poble eixiren per veure si el trobaven i per tot el món corregueren sense veure'l; però en tornar-se'n cap a la vila li vingué l'esment a un de cercar-lo al poblet de Misèria, poble veí del del metge, que per raó d'estar dins d'un bac era molt poc conegut i del qual ningú no s'havia recordat.

El doctor, quan els va veure ja d'una hora lluny, els va cridar amb tota la força de la seva gargamella:

—Per aquí! Cap ençà! Veniu, que ja he trobat la Mort. Bé prou que ho havia dit jo en el meu llibre, que la Mort havia d'ésser per aquests encontorns. Ja l'he trobada: però *non possumus descendere* d'aquesta maleïda perera.

—Visca la Mort! —cridaren com dimonis tots els del poble del metge.

Els que primer arribaren quedaren penjats com el metge; en poca estona tot l'arbre quedà cobert de gent que penjava, ja de les branques, ja de les mans o dels peus dels que l'arbre tenia empresonats entremig del brancatge. Penjaven uns raïms d'homes! Totes quantes forces es feren per

treure'ls de l'arbre foren en va. Alguns, portats pel bon desig, determinaren abatre l'arbre a cops de destrat, però cada cop d'aquesta ni senyal deixava en el tronc i a la fi lassos i plens de suor s'ho tragueren del cap.

Tant de crit, tanta remor com es feu en aquell hort, va fer eixir del cau Misèria, que, havent sortit, preguntà què cosa era tot allò. Tot li fou explicat, i sorpresa en restà la pobra vella, en saber el mal que tan sense pensar havia ocasionat.

—Sols jo puc deslliurar la Mort —digué—; però una condició li vull posar per endavant. I és que ni em vingui a cercar a mi, ni a Bastó, fins a tant que jo l'hagi demanada tres vegades.

—M'hi avinc —cridà la Mort.

—Baixeu, doncs —digué llavors Misèria; i tots caigueren de l'arbre com la fruita madura quan bufa el mestral.

La Mort de seguida es posà a treballar, acontentant els que més pressa tenien, puix molts eren els que volien éssers els primers. No podent donar l'abast, es feu ajudar per exèrcits de metges manats pel doctor Mostassa, i així fou com en pocs dies i no tant treball despatxà tots les més vells i desitjosos a l'altre món.

Tots els de vuitanta o noranta anys per amunt finaren; sols uns quants volgueren esperar-se encara una mica. D'aquest nombre va ésser Misèria, que no tenia pressa a deixar la terra i que encara avui ha de cridar la Mort per tres vegades. Veu's aquí per què alguns diuen: «Misèria i Bastó, mai no deixaran la terra.»

Francesc Pelai Briz

Barcelona, 1836 — 1889. Poeta, dramaturg, narrador, folklorista, traductor, editor de textos i activista cultural i patriòtic. Al bateig li van imposar els noms de Francesc d'Assís, Pelagi i Joan, però va triar dir-se Francesc-Pelai. També va utilitzar diversos pseudònims. Va donar a conèixer els seus primers poemes catalans a l'antologia *Los trovadors moderns* (1859) de Víctor Balaguer. Va participar als Jocs Florals i va ser un militant a favor de la Renaixença. Va fundar i dirigir el *Calendari Català* (1865-1882) i *Lo Gay Saber* (1868-1869), des d'on va defensar un catalanisme avançat a la seva època. Va editar textos medievals d'Ausiàs Marc, Jaume Roig i altres poetes, va publicar poesia, teatre, novel·la històrica, literatura didàctica per a infants, memòries, i narracions costumistes i folklòriques als volums *La panolla* (1873) i *La roja* (1876).

«La perera de Misèria» la va publicar per primera vegada a *Lo Gay Saber* (núm. XVI, 15-X-1868), subtitulada «Llegenda popular» i signada T. de C.D., com a traducció d'autor anònim. Per la descripció apocalíptica que fa a l'apartat IV, de la idea que durant trenta anys no es morís ningú al món i les conseqüències catastròfiques que provocaria, tot narrat en un to propi de les distopies, el podem considerar un dels primers antecedents de la ciència-ficció catalana.

Col·lecció NITROS ^{MÍNIMA}

Totes les publicacions

1. «El codi de la No-llei», de Frederic Pujulà.
2. «La vetlla dels morts», de Joaquim Ruyra.
3. «La vedellada de míster Bigmoney», de Pere Verdaguer.
4. «Història d'un àtom», de Joaquim Cusí.
5. «La tolerància», de Roser Cardús.
6. «La perera de misèria», de Francesc P. Briz.